

Tve Thonstad

MINNETALE OVER PROFESSOR TORE SIVERT THONSTAD

Holdt på møte
18. oktober 2018

av professor Steinar Strøm

Professor Tore Sivert Thonstad døde den 6. april i år, 88 år gammel. Med hans bortgang er en epoke i norsk sosialøkonomi over. Thonstad var den siste av en gruppe av professorer, utdannet på 1950-tallet i Frederiksgate, som videreførte den intellektuelle arven fra Nobelprisvinnerne Ragnar Frisch og Trygve Haavelmo til et stort antall sosialøkonomer utdannet ved Universitetet i Oslo. Mange av disse sosialøkonomene befolket departementer og andre viktige samfunnsorgan og bidro gjennom sitt faglige arbeid til styringen av landet. Mye av den lærdom de brakte med seg var et resultat av den kunnskap som Thonstad og hans generasjon av lærere ved Sosialøkonomisk institutt (nå Økonomisk institutt) hadde formidlet til dem gjennom mange forelesninger og seminarer i årene 1960–1990.

Thonstad vokste opp i Trondheim og tok eksamen artium ved Trondheim katedralskole i 1949. Hans trønderske bakgrunn var tydelig gjennom hele livet, ikke minst hans humor som vi studenter og senere kolleger satte stor pris på. Etter fullført artium studerte Thonstad sosialøkonomi ved Universitetet i Oslo. I studietiden og den første tiden etter embetseksamen var han vitenskapelig assistent for Ragnar Frisch og Trygve Haavelmo. Begge disse Nobelprisvinnerne var internasjonalt kjente for sine bidrag som gjorde at økonomifaget, og ikke bare i Norge, la større vekt på kvantitative metoder. Økonomiske teorier skulle formuleres på en kvantitativ måte slik at teoriene kunne testes ved hjelp av økonometriske metoder. Da Thonstad begynte som student og vitenskapelig assistent ved Økonomisk institutt var dette instituttet et verdensledende miljø i økonometri, takket være bidragene fra Frisch og Haavelmo. Selv begynte jeg som student i dette miljøet i 1963 og merkelig nok deltok Frisch (som da var nær pensjonsalderen) og Haavelmo lite i undervisningen av økonometri. Min og mange andres underviser i øko-

nometri var Thonstad, et godt pedagogisk valg på Økonomisk institutt. Thonstad var en inspirerende lærer og vi lærte utrolig mye økonometri, selv etter dagens standard på lærebokfeltet.

Thonstad ble cand.oecon. i 1955. Etter korte mellomspill i Prisdirektoratet (1956–57) og Finansdepartementet (1958) vendte Thonstad tilbake til Økonomisk institutt ved Universitetet i Oslo, først som universitetsstipendiat (1959), senere som universitetslektor (1961), dosent (1963) og professor fra 1972 til han gikk av med pensjon 1997. Thonstad hadde også mange utenlandsopphold, blant annet underviste han i nærmere to år ved University of Minnesota, USA. Tore Thonstad var medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi og Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondheim.

Arbeidet med Frischs store økonomiske modeller inspirerte Thonstad til egen forskning på samme område. Han utviklet modeller rettet mot anvendelse på konkrete økonomiske problemstillinger for norsk økonomi. Noen av resultatene ble presentert i boken *Produksjonsstruktur, import og sysselsetting* fra 1959. Den behandlet sammenhengene mellom Norges importbehov, produksjonsstrukturen og fordeling av sysselsettingen på næringer. I en av analysene ser han på mulighetene for å erstatte noe av norsk import med egen produksjon og de virkninger dette ville ha på sysselsettingen. Dette viktige bidraget innen kryssløpsanalyse ble belønnet med Kongens gullmedalje. Senere anvendte han dette analyseapparatet, sammen med yngre forskere, til å studere sammenhengen mellom produksjonsstruktur, utenrikshandel og omfanget av yrkesskader.

I 1969 ble Tore Thonstad dr.philos. på avhandlingen ”*Education and Manpower*”. Den inneholdt matematiske modeller som beskrev strømmene av elever og studenter gjennom hele utdanningssystemet, foruten en rekke resultater om sammenhengen mellom arbeidskraftbehov og dimensjoneringen av undervisningssektoren. Avhandlingen førte til en rekke oppdrag for OECD og UNESCO, blant annet utarbeidingen av en manual for planlegging av utdanningssystemer i utviklingsland (*Analysing and Projecting School Enrollment in Developing Countries. A Manual of Methodology*, Paris 1980).

I mange år var Thonstad en drivkraft i styrking av norsk demografi gjennom forskning og undervisning. Han var aktiv i opprettelsen av demografi-programmet i Forskningsrådet på 1970-tallet, etablering av forsknings-programmet ”Sosiale og økonomiske konsekvenser av stagnasjon og nedgang i folketallet” på 1980-tallet, og oppstart av demografi som et eget universitetsfag i 1992 (under Økonomisk institutt). Særlig i de senere årene av sin yrkesaktive karriere skrev han flere artikler om demografiske spørsmål. Ett tema var

den norske emigrasjonen til Amerika. Han påviste at denne emigrasjonen førte til høyere realkapital per sysselsatt og derigjennom til høyere gjennomsnittsinntekt i Norge. Et annet funn er at til tross for sterke bølgebevegelser i emigrasjonen over tid, var den andel som reiste fra de enkelte kohorter (statistiske befolkningsgrupper), forbausende stabil. Hvis et fødselskull opplevde lite gunstige forhold for utvandring i ungdomsårene, ”kompenserte” de dette ved å utvandre i høyere alder; omtrent 30 prosent av alle norske menn og 20 prosent av alle norske kvinner fra årskullene 1846–1886 utvandret før eller senere.

I en artikkel fra 1990 (*“The environmental threats from rapid population growth”*), drøftet Thonstad problemene ved å redusere opphopningen av klimagasser hvis befolkningen i verden stadig øker. Han viste til at tradisjonelle klimareduserende tiltak neppe vil være tilstrekkelig for å hindre klimaproblemene og at tiltak som reduserer befolkningsveksten kan være nødvendig for å gjøre noe som monner med hensyn til verdens klimaproblemer.

Gjennom skrift og tale kunne Thonstad være kritisk til overdreven tro på konkurranse og bruk av markeder. Til tross for dette var han, sammen med andre økonomer, en pådriver i artikler og offentlige utredninger for å bruke prismekanismen for å begrense sløsing med kraftressurser, i en tid da kraftkrevende industri ble sterkt subsidiert med lave kraftpriser. Han deltok i det såkalte Myrvoll-utvalget som leverte en utredning i 1979 om virkninger av økte kraftpriser for den kraftintensive industrien. I en senere artikkel (1984) beskrev Thonstad det valget en står overfor i kraftmarkedet: En regulerings- og forhandlingsøkonomi eller et mer markedsorientert system. Han argumenterte for en markedsbasert omsetning av kraft hvor kjøpere og selgere fikk insentiver til å utnytte ressursene mest mulig effektivt. For kraftsektoren var han derfor tilhenger av et system som ga en lik pris på elektrisitet for alle brukere, lik prisen en kunne få ved eksport av kraft, samt at en benyttet pris i forhold til langtidsgrensekostnad som et investeringskriterium. Slik var det ikke da Thonstad deltok i Myrvoll-utvalget og slik var det ikke da han skrev artikkelen i 1984, men slik er det blitt nå.

Som ung student skrev Thonstad i 1953/1954 et forelesningsreferat om internasjonal handel, basert på forelesninger av Trygve Haavelmo. Dette ble starten på en livslang interesse som førte til at Thonstad ble ansvarlig for faget Internasjonal handel ved Økonomisk institutt. Mange studenter har i årenes løp hatt stor glede av Thonstads klare, poengterte, aktuelle og engasjerende forelesninger om dette temaet. Han kom selvsagt inn på fordelene med den frie handel mellom land og gevinstene knyttet til fri flyt av varer, tjenester og arbeidskraft mellom land. Men i forelesningene på 1970-tallet

reiste han også spørsmålet om den frie handelens og konkurransens kostnader, og de kompensasjonsordninger som burde være på plass for å ta vare på taperne i dette spillet. Mange erkjenner i dag uheldige utslag av en friere verdenshandel; det er både vinnere og tapere, noe som har ført til sosial uro og grobunn for populistiske bevegelser.

I et intervju med studentbladet *Observator* i 1997, året da han ble pensjonist, ble han spurt om hvilke utfordringer "sosialøkonomien står overfor nå". Thonstad pekte på globaliseringens effektiviseringsgevinster, men også på de ulempene som kunne dukke opp: Mer ensrettede og markedsbaserte økonomier, mindre plass til sosiale eksperimenter, og ikke minst pekte han på de direkte kostnader knyttet til økt konkurranse og friere handel. Det er ikke alle som er tøffe nok til å fungere i et skarpt konkurransesamfunn. I intervjuet nevnte han at folk kunne falle ut av arbeidslivet, det kunne bli hyppigere omstillinger og liten trygghet på arbeidsplassen. Thonstad la til at økonomer har vært altfor ensidig fokusert på konkurranse og effektivitet.

Thonstad var helt fra starten av i sin akademiske karriere en aktiv og ruvende deltaker i den økonomisk-politiske samfunnsdebatten. Han var særlig engasjert i spørsmål om økonomiske konsekvenser av norsk medlemskap i EEC/EF/EU og har gjennom flere tiår skrevet artikler og utredninger om EU-spørsmål. En viktig artikkel tidlig i EØS-debatten er "EF's indre marked", i *Nytt norsk tidsskrift* i 1990.

Tore Thonstad bidro sterkt til at kjellerånden fra Frederiks gate ble tatt med til 12. etasje i SV-bygget på Blindern, da Sosialøkonomisk institutt flyttet dit i 1968. Her ble det skapt et sosialt miljø, der lærere, særlig Thonstad, og studenter møttes ved sjakkbordet til utallige timer, ofte til langt på natt, med lynsjakk. Og nettopp sjakken kom til å spille en viktig rolle for Thonstad da han ble pensjonist og flyttet til Moss.

Tore Thonstad vil bli husket og savnet.

Vi hedrer Tore Thonstad og lyser fred over hans minne.

